

TANKER OM TEATER I 2.300 ÅR

»Teater, polemik, teorier, manifest« - En antologi av Ingvar Holm. Ca. 30 sv. kr. - 260 s. Forlaget Studenterlitteratur. Malmö 1970.

»Fra Aristoteles til Arnold Wesker« kunne prof. Ingvar Holms udvalg af dramateoretiske kilde-skrifter godt have haft som undertitel. I mod-sætning til lignende antologier som f.eks. ameri-kaneren B. H. Clarks »European Theories of the Drama« o.lign., der stopper mere eller min-dre op omkring det naturalistiske gennembrud på teatret ved århundredskiftet, lægger Ingvar Holms bog hovedvægten på de sidste hundrede år. Ja, selvom man godt nok også her er be-gyndt med Aristoteles, er man allerede nået til Meyerhold midtvejs i denne antologi.

Fra redaktørens side er meningen klar nok: »... tanker som haft aktualitet i vår egen tid (har) medvetet favoriserats framför teorier som varit av blott historisk interesse...« Hvilket naturligvis ikke forhindrer at visse af Aristote-les', Molières eller Lessings tanker har inter-esse i dagens teaterdebat.

Dette giver bogen en næsten dagsaktuel in-teresse, samtidig med at den er et udmærket supplement til antologier af ovennævnte art. I sit instruktive forord kommer Ingvar Holm ind på forskellige nøgleproblemstillinger som f.eks. påstanden om at alt teater er politisk, i bogen især repræsenteret af den franske kritiker Bern-hard Dort om at »all stor teater äger politisk dimension« - hvilket ifølge Ingvar Holm natu-r ligt involverer, at alt teater er politisk - »... för övrigt varför blott teater: alle de tankar och bilder, som lämnas till en publik för tolkning, upplevelse och påverkan är politi-ska. De er det inte minst genom det de i given situation underlåter att säga.«

Kort sagt, er Racine mindre (politisk) end Beaumarchais? Han er jo både en større digter og dramatiker. Omtrent her står denne polemik i øjeblikket efter 1960ernes heftige debat for engageret, agitatorisk politisk teater i sam-fundsomvæltende retning. Eller er Brecht, Wes-ker og Weiss mere interessante end Beckett, Genet og Gombrowicz, bare fordi de sidst-nævnte tre ikke er så entydigt politisk engage-rede som de tre første? (Weiss og Gombrowicz burde iøvrigt have været med her i antologien for at føre debatten helt a-jour).

Det er modstillinger af denne art Ingvar Holm i sit udvalg vil lade komme til orde så repræ-sentativt som muligt, men han glemmer natu-r ligvis ikke de tekniske betingelser dramatikere, dramateoretikere og teaterfolk arbejder under og har arbejdet under, især i løbet af dette år-hundrede i deres forskelligartede forsøg på at nå publikum. Hvad undlader f.eks. en Beckett eller en Genet at pege direkte på i deres for-søg på at skildre en absurd verden uden andre syndebugke end menneskene selv? Og hvilke andre syndebugke kan egentligt politisk enga-gerede forfattere i dag pege på, end menneske-skabte systemer, der nok kan og bør laves om (og også notorisk bliver det, bl.a. takket være fremsynede forfatters indsats)?

En Sartre - der også er repræsenteret her med et indlæg fra 1946 - tog sig som bekendt en inspirerende tur fra en individualistisk eksis-tentialisme (hvor individet havde et direkte ansvar for sin egen skæbne) over regulær par-titro kommunisme i 1950'erne til en mere liberal protest-marxisme i dag. (Bogen savner noter af denne art til nærmere belysning af de ud-valgte talsmænds mere personlige udvikling; jeg er overbevist om, at Sartre i dag ikke helt er den samme som i 1946, selvom citatet her er meget velvalgt og klart dateret).

Selvom udvalget for tiden efter anden ver-denskrig - ca. 1/3 - nok lader ane, at Ingvar Holms sympatier hælder imod det politisk en-gagerede teater, er han dog dialektisk histori-ker nok til også at lade f.eks. Ionesco og Bec-kett (sidstnævnte via Jan Kott og Robbe-Grillet) få ordet så at sige på menneskets vegne imod de alt for tværsikre Ideologier. Ingvar Holm er nemlig ingenlunde dogmatiker, men derimod en afslappet iagttagelse af væsentlige strømninger i tiden.

I virkeligheden følger han nok Taines 100 år gamle definition på et kunstværk: »Kunstværket er bestemt ved en Totalitet, nemlig Aandens og Sædernes almene Tilstand hos Omgivelser-ne«, som det pudsigt hedder i en oversættelse af »Kunstens Filosofi« fra 1873. Hans udtalte interesse for teatersociologi og dermed publi-kums sædelige og åndelige modtagelighed ty-der på det og Taines ord kunne have været motto for hele udvalget, der hermed anbefales alle interesserede.

Chr. L.

*

FRA COPEAU TIL YACINE

Alfred Simon: »Dictionnaire du théâtre français contemporain« - 255 s./m. tatr. illstr. - ca. 14 F. Larousse. Paris 1970.

Bogen er simpelthen fundet for de penge. Op-lysninger om væsentlige strømninger, begiven-heder og personer i moderne fransk teater, som man hidtil har måttet stykke sammen fra diverse mere eller mindre fuldkomne leksikon, bøger, specialafhandlinger etc., står stort set i denne lille og klart disponerede bog.

Vel at mærke væsentlige oplysninger om hov-edstrømninger. Som det anmærkes i forordet er her ikke tale om at lave en 'mondæen tele-fonbog' med alle navne, celebre premierer og personligt gossip omkring teaterfolks privatliv. Det er kvalitet med henblik på en større om-verden end det specielle parisiske, der tæller her. Kriteriet er en vis slagkraft udover pre-mieredatoen og den første boulevardsucces med et kassestykke; også med henblik på ud-landet og eftertiden.

Herved begrænses udvalget naturligt, sikkert til græmmelse for mange, mange teatersnobber og masser af habile franske teaterfolk med personalet ved den højst subventionerede fran-ske statsscene - Comédie-Française i spidsen (7,5 mill. af ialt 50,5 mill. F i samlede statstil-skud; altså dog kun ca. 15 pct. af de samlede tilskud i 1965. Herhjemme får Det kgl. jo som bekendt 50-60 pct. af statstilskuddene, endda med en sum der numerisk svarer til de samlede franske statstilskud).

Naturligvis nævnes Comédie-Française i dette leksikon. Det er jo 'Molières hus' og dermed det ældste stadigt eksisterende 'gruppeteater' i verden; endda med en forbilliget mulighed for medbestemmelsesret for skuespillerne, der blev bekræftet af Napoleon i Moskva 15. okto-ber 1812. Men det nævnes sandelig med stor polemisk skepsis, bl.a. fordi det er så ufolke-ligt, så traditionelt og så lident nyskabende i dag - altså som skueplads og scene for væ-sentlig samtidig dramatik.

Som karakteristisk eksempel på redaktørens sondring imellem væsentligt og uvæsentligt, kort sagt, hans kvalitetssans - skal her citeres den lille artikel om det traditionsrige teater Gymnase (der for godt 100 år siden lå helt i spidsen med en forbilliget realistisk instruk-tionskunst). Der står kort og godt:

»Gymnase, boulevardteater, ledet af Marie Bell. I dag helliget vaudeville; noteres fordi man her havde premiere på Genets »Balkonen«.

(Det bør bemærkes, at Marie Bell formentlig er en af de største nulevende franske skue-spillerinder; hun har også sin selvstændige ar-tikel i leksikonnet og at Gymnase er et af de få parisiske teatre, der overhovedet nævnes af iøvrigt 40-50 fungerende. Det er også inter-essant, at »Balkonen« havde premiere i en en-gelsk instruktørs iscenesættelse i 1960, nemlig Peter Brook, der også får sin selvstændige artikel).

Den sunde moral, der kan udledes af dette glimrende leksikon, er at spildprocenten i tea-terverdenen er meget, meget stor på bare lidt længere sigt. Formentlig er højst 1 pct. af de faktiske begivenheder i de sidste 60 års fran-ske teaterliv blevet registreret her. Til gengæld er det denne ene procent, der tæller, hvis man da betragter teater som lidt mere end ren kom-merciel underholdning (med eller uden tilskud) eller prestige for konventionelle kultursnobber.

Alene denne ene registrerede procent, viser hvilken indflydelse fransk teater har haft og stadig har på udviklingen i vest-europæisk teater. Endda er redaktøren ikke mere francofil end at han tager de mest betydningsfulde uden-landske fænomener og teaterfolk med, trods titlen og trods franskmænds traditionelle fore-stilling om at alt godt teater er fransk. (I et tilsvarende engelsk leksikon som Russel Tay-lors: »The Penguin Dictionary of the Theatre« er fordelingen mere international; alene titlen antyder udvalgsriterierne fra engelsk syns-punkt).

Leksikonnet er systematisk opbygget med en kort og koncis introduktion, suppleret med en tidstavle over de vigtigste begivenheder - set fra et fransk synspunkt - fra Copeaus »Vieux Colombar« i 1913 til Roger Planchons respekt-løse »Mise en pièces du Cid« (1969) der pry-der forsiden. Selve det alfabetiske leksikon omfatter udvalgte forfattere, teaterfolk og tea-terfænomener indenfor de sidste 50 år. Alene udvalget er polemisk og kvalitetsbetonet; det er meget lidt man savner i denne kategori af før-steklassens fransk teaterliv. Derfor bliver bogen også indirekte et hårdtslående argument i en debat om hvad man overhovedet vil med teater: Teater er måske nok øjeblikkets kunst, men kan i visse tilfælde også have betydning for efter-tiden. Det er ikke bare et økonomisk spørgs-mål - de højestsuventionerede teatre i dag betyder øjensynlig mindst. Det er et spørgsmål om skabende teaterfolk, der vil noget med deres kunst ud over dagen og vejen.

Chr. L.

*

FRA PUBLIKUMSFØRENING TIL GRUPPETEATER

Gösta M. Bergman (red. og medforfatter) m.fl.: »Svensk Teater. Strukturförändringar och orga-nisation 1900-1970«. 125 s. - 22,25 sv. Kr. Alm-qvist & Wiksell. Stockholm 1970.

Der findes stadig folk som tror, at teaterhistorie bare er en slags æstetik, en art smagshistorie - indtil fornylig kaldtes lærestolen ved Køben-havns universitet således et professorat i »Tea-trets historie og æstetik«. Ja, der findes endnu nogle som mener, at teaterhistorie er skuespil-ler-anekdoter med rappe, ofte onde pointer.

Men professoren i teaterhistorie ved Stock-holms Universitet, Gösta M. Bergman, ved, hvad han gør, når han kalder denne bog »Svensk teater«. Bogen handler nemlig om, hvordan svensk teater overhovedet har kunnet fungere og udvikle sig rent praktisk, organisatorisk og tilskudsmæssigt i løbet af dette århundrede. Som grundlægger og leder af det svenske Riks-teatern fra 1933 til han i 1958 fik sit professorat fik han sjældne praktiske erfaringer for en vi-denskabsmand i en spændende brydningstid: ikke alene læste han teaterhistorie og lavede en ypperlig disputats (om en kollega som tea-terdirektor godt 100 år tidligere). Han skabte selv teaterhistorie. (»Don't read American Hi-story; make it!« som der stod på de amerikan-ske hverveplakater i 1917).

Nærværende bog består af fire afsnit, hvoraf Gösta M. Bergmans om »Strukturförändringar i svenskt teaterliv 1900-1970« er langt det fyldigste (ca. halvdelen af bogen) og vigtigste for folk, der bare interesserer sig lidt for hvordan et teaterliv fungerer og blomstrer både kunstnerisk, administrativt og kvantitativt. Uden at sige det direkte, er pointen bl.a. - ifølge Bergman - at uden en effektiv organisation (publikumsorganisation, teateradministration etc.) har man intet teater. Og naturligvis heller ikke uden en passende økonomisk opbakning fra stat og kommuner - som f.eks. i Sverige, hvor den socialdemokratiske regering fra første færd - efter Kreuger-skandalen i 1932 - kørte løs med en aktiv kulturpolitik. På teaterområdet især med »1933-års teaterutredning« (se nærmere herom i »Teatrets Teori og Teknikk« nr. 13).

Sossarna sidder endnu ved magten i Sverige og teaterlivet blomstrer. Hermed er en sammenhæng selvfølgelig ikke bevist, men det kunne være en »tankeställare« som man siger i Gustav Vasas eget land.

Bogen er fuld af 'kedelige' tabeller, oversigter og anden instruktiv saglighed med oplysninger om organisationsformer, publikumsfrekvenser, teateruddannelse, teaterpædagogik i skoler og mere professionelt, ja, lønproblemer og fagforeningsditto skænes man ikke for. Så hermed advares enhver, der kun interesserer sig for teater som underholdning og adspredelse i 'ledige stunder': kritikere og teaterdebattører, der mener, at det 'kun' er det 'færdige' resultat, som tæller . . . samt alle, for hvem tal er mystik i en abstrakt og dem uvedkommende verden.

Derimod kan bogen anbefales på det varmeste til dem, der bare interesserer sig så småt for teater som en aktiv virksomhed i et samfund, som f.eks. det svenske. Det kan være meget lærerigt i et land, hvor vi først har fået tilløb til en teaterpolitik i det sidste ti-år. Men selv i Sverige er det først i dette år man over-

hovedet er begyndt at uddanne noget så elementært som teateradministratorer mere systematisk; noget som er en selvfølge i andre lande som f.eks. Tyskland, ja, selv i Jugoslavien.

Som Gösta M. Bergman understreger i sit forord:

» . . . Det är en självklarhet att »teatervetenskaparen« skall ha kännedom också om de organisatoriska och ekonomiskt-sociala aspekterna av svensk teater, även om naturligtvis de konstnärliga och idémässiga sidorna kommer att stå i centrum för intresset . . . »

Chr. L.

*

FRANSK TEATERTIDSSKRIFT I EKSIL

»Travail théâtral« nr. 1 automne 1970 - under redaktion af bl.a. Denis Bablet, Emile Copfermann, Bernard Dort og Françoise Kourilsky. pr. nr. 12 F. (svejtiske), årsabonnement 40 F. - La Cité Editeur, 10 Métropole, 1003 LAUSANNE Schweiz.

Det er sket før at franske intellektuelle har søgt over grænsen til Schweiz for at være i større sikkerhed med deres tryksager. Man kan jo bare mindes Voltaire. I forordet klager redaktionen over manglen på uafhængige fransksprogede teatertidsskrifter, der frit kan beskæf-

tige sig med alle sider af »teaterarbejdet« og i hvert fald har man i Lausanne fundet et spændende forlag, der iøvrigt har ansvaret for en række gode bøger om nyere teaterfænomener som f.eks. Roger Planchon, The Living Theatre og Grotowski.

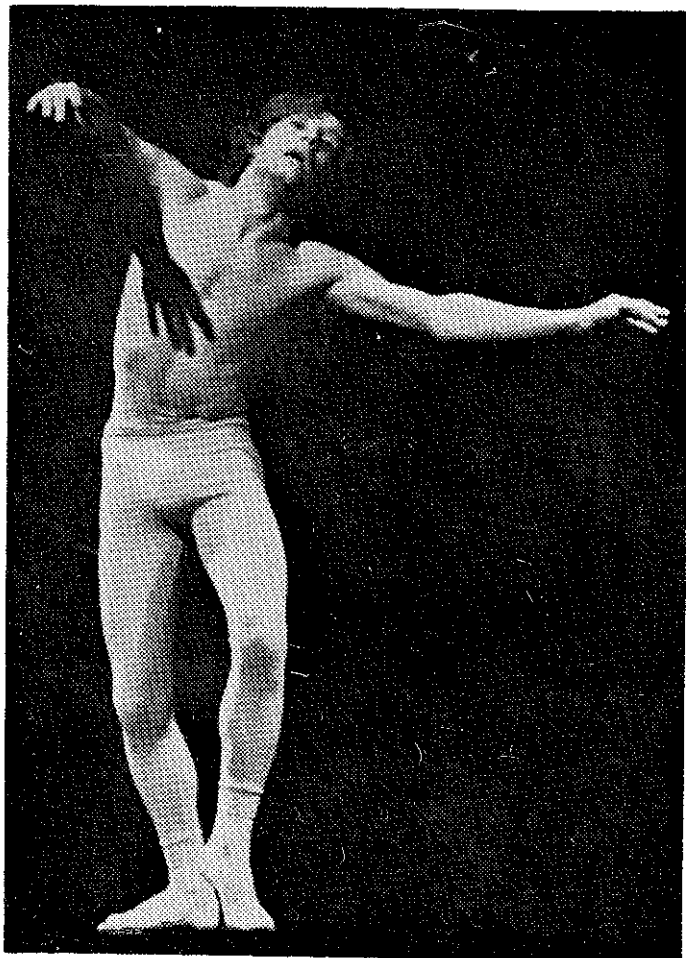
Iøvrigt var flere af redaktionskomiteens medlemmer medarbejdere ved det epokegørende teatertidsskrift »Théâtre Populaire«, der måtte gå ind i 1964. Linien i retning af interesse for de mere venstreorienterede folkelige teaterformer er således klar fra begyndelsen og i lighed med »T.P.« agter »T.T.« øjensynlig at optrykke et stykke i hvert nummer: Man lægger ud med Roger Planchons manuskript til »L'In-fame«, et krast halvdokumentarisk stykke om en præst, der dræber sin højgravide elskerinde og hvad deraf følger.

Iøvrigt ligner tidsskriftet både i format og indhold det amerikanske »TDR - The Drama Review« med blandede artikler om forskellige temaer og emnekredse. I første nummer er første emne således Otomar Krejca og hans berømte Za Branu-teater i Prag, med hele seks artikler. Vi finder artikler om gadeteater fra de første år efter den russiske revolution i 1917 og om gadeteater i USA i dag.

Denis Bablet og Gunilla Palmstierna-Weiss (g.m. Peter Weiss) udfolder sig om scenografiske problemer. Desuden en række mindre artikler om diverse emner + en bogliste over vigtigere teaterbøger på fransk. Et par udvalgte forestillinger »Orlando furioso«, og »Den hellige Johanna . . .« iscenesat af Strehler bliver analyseret og diskuteret.

Chr. L.

PS. Et nyt engelsksproget teatertidsskrift »Theater Quarterly« er på trapperne, under redaktion af bl.a. Ian Kott og Edvard Bond. Adressen er: THEATER QUARTERLY Associated Book Publisher, North Way Andover, Hampshire, England.

Nordisk Teaterlaboratorium
for Skuespillerkunst

Studio II

Kunstnerisk leder: Yves Lebreton

Forestillinger,
pædagogisk virksomhed,
kurser.

For nærmere oplysninger:
STUDIO II
Postbox 118
7500 Holstebro . Danmark